

Justis- og beredskapsdepartementet
Deres ref.: 23/2831

Oslo, 16.10.2023

Høring NOU 2023: 16 Evaluering av pandemihåndteringen – rapport fra Koronautvalget

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev 19. juni 2023 om *NOU 2023: 16 Evaluering av pandemihåndteringen – rapport fra Koronautvalget*.

Norsk Arkivråd er landets største faglige interesseorganisasjon for informasjonsforvaltning, dokumentasjonsforvaltning og arkiv, stiftet 25. oktober 1961. Organisasjonen har om lag 900 medlemmer fra alle deler av landet og fra alle sektorer, både offentlig og privat. Både bedrifter, offentlige organ, organisasjoner og privatpersoner er medlemmer. Våre medlemmer jobber med og er spesielt opptatt av primærfunksjonen til dokumentasjon og arkiv.

God informasjons- og dokumentasjonsforvaltning er en forutsetning for at virksomheter og politikere ivaretar sitt samfunnsansvar, driver effektivt, og etterlever kravene til etterrettelighet, etterprøvbarhet, åpenhet og personvern. Det er også forutsetning for digitalt innsyn og pressens kontrollfunksjon.

Norsk Arkivråd har merknader til rapporten. Vår kompetanse er innen informasjonsforvaltning, dokumentasjonsforvaltning, arkiv og åpenhet, og vi kommenterer derfor ikke de helsemessige sidene av rapporten. Vi er fornøyde med at myndighetenes håndtering av pandemien er evaluert. Det er viktig å undersøke hvordan samfunnets normale spilleregler blir fulgt i krise og ikke minst å avdekke muligheter for å lære av det som ble gjort samt styrke vår robusthet i fremtidige kriser, men vi savner sentrale tema i evalueringen.

Saksbehandling, dokumentasjon og arkiv

Når vi leser rapporten merker vi oss at journalføring, arkivering eller saksbehandlings- og arkivsystem ikke er nevnt. Vi får også inntrykk av at Koronautvalget er fornøyd med hvordan innsyn, åpenhet og saksbehandling ble håndtert under pandemien. Rapporten gir oss inntrykk av at utvalget mener at man under en krise må fravike vanlige krav til saksbehandling og innsynsregelverk.

Dette er vi sterkt uenig i. Skal vi som samfunn kunne lære av en krise som koronaepidemien, er det svært viktig at det finnes god og pålitelig dokumentasjon av grunnlaget for beslutningene som ble tatt sammen med selve beslutninger. Viktige prinsipper for arkiv og dokumentasjon er at tilliten til dokumentasjonen må opprettholdes over tid (autentisitet, integritet og pålitelighet), dokumentasjonen må forbli anvendbar og opphavssituasjonen (proveniensen) må forbli kjent etter lang tid. Siden beslutninger ble fattet så raskt, er det desto viktigere at beslutningsgrunnlaget er godt.

Det er også en klar sammenheng mellom en effektive prosesser og god dokumentasjonsforvaltning. Når tid er avgjørende, blir det ekstra viktig å ha raskt tilgang til relevant informasjon og tidligere beslutninger samt deres grunnlag.

Vi vil også trekke fram Arkivverket sterke kritikk i 2021 av den manglende arkiveringen. I et intervju med NRK uttalte daværende avdelingsdirektør i Arkivverket Espen Sjøvoll dette:

“Det einaste som finst av dokumentasjon frå denne dagen er eit bilete av ein whiteboard. Koronakommisjonen fann seinare ut at samtalaner rundt tiltak og avgjerder aldri vart arkivert.

– Dette er den mest inngripande avgjerda som er tatt i Noreg i etterkrigstida, og dette biletet er den einaste informasjonen me har, seier Sjøvoll.”

Norsk Arkivråd synes det er kritikkverdig at denne siden av håndteringen av pandemien ikke har fått plass i utvalgets rapport. En etterprøvable dokumentasjon av beslutninger henger tett sammen med demokratiske prinsipper i en rettsstat som vår. Å ivareta dokumentasjon og innsynsmulighet er også sentralt når det senere ble stilt spørsmål ved lovligheten av vedtak gjort under pandemien.

Arkivloven med forskrifter som hjemler både journalføringsplikt og arkivplikt er helt sentralt i arbeidet med saksbehandling og dokumentasjon. Arkivregelverket gjelder også under kriser. Samtidig vil Norsk Arkivråd være de første til å påpeke at dagens arkivregelverk er utdatert. Koronakrisen forsterket behovet for nytt regelverk og ny funksjonalitet i systemer på plass, og vi kan ikke være fornøyde med måten arkivering ble gjort under pandemien.

Nytt arkivregelverk

Heldigvis arbeider Kulturdepartementet med ny arkivlov med forskrift. Arkivverket på sin side arbeider med fornying av standardisering og metoder for å ivareta arkivering på en mer tidsriktig måte tilpasser dagens prosesser. Arbeidet kalles «innebygd arkivering» og innebærer at man i stedet for å overføre saksdokumenter fra produksjonssystemer som f.eks. Outlook, til saks- arkivsystemer designer prosessene slik at arkivering skjer som en del

av oppgaveløsingen. På den måten unngås tidkrevende (og stort sett manuelt) arbeid med journalføring.

En evaluering av dokumentasjonsforvaltning, arkivering og etterlevelse av innsynsregelverket som del av koronautvalgets arbeid og sluttrapport kunne gitt verdifull innsikt i hvordan dette fungerte og ikke fungerte i en krise. Denne innsikten kunne blitt brukt til å sikre at fremtidige regelverk, standarder og løsninger var bedre egnet også for å ivareta dokumentasjon i krise.

Åpenhet og innsyn

På side 223, kap. 15.4 Regjeringens informasjonshåndtering og åpenhet om beslutningene står det blant annet:

«Koronautvalget vurderer at norske myndigheter samlet sett viste åpenhet både om beslutninger og om usikkerheten som preget flere faser av pandemien. Dette var tillitsskapende for befolkningen. Blant annet har Sivilombudet påpekt flere tilfeller der ulike myndighetsorganer ikke har etterlevd bestemmelsene om innsyn i offentleglova i tilstrekkelig grad. Utvalget anerkjenner viktigheten av at både media og befolkningen for øvrig skal kunne få innsyn i offentlig dokumentasjon, men har samtidig forståelse for at situasjonen for disse virksomhetene under pandemien var så presset at en i sanntid ikke maktet å etterleve regelverket i tilstrekkelig grad.»

Norsk Arkivråd er uenig i utvalgets *forståelse*, men dette henger igjen sammen med det utdaterte regelverket og de systemene som brukes for journalføring, jf. punkt over i vårt høringssvar. Antall eksterne henvendelser til sentrale aktører i denne krisen, økte svært mye. I tillegg ble det produsert og utvekslet en betydelig mengde dokumenter kriseaktørene og andre imellom. Forvaltningen kom på etterskudd med den manuelle journalføringen og dermed ble heller ikke *innsyn* den kilden til innsyn som nettstedet normalt vil være. Vi vil igjen peke på at utvalgets observasjon bør peke på at både regelverk og løsninger som brukes for å understøtte dette må ha tidsmessighet som et viktig kriterium og at det haster med å prioritere arbeidet med nye løsninger.

Med hilsen
Anja Vestvold
styreleder
Norsk Arkivråd